ILLUSTRATIE: HEIN DE KORT VOOR HET FINANCIEELE DAGBLAD

PENSIOENEN

Pensioen voor wie werkt: geen plicht, maar recht

De Tweede Kamer is druk met de behandeling van het wetsvoorstel voor nieuwe pensioenregelingen. Diverse partijen in de Kamer vragen daarbij aandacht voor werkenden die geen (of weinig) aanvullend pensioen opbouwen. De eerste groep bestaat uit mensen die in dienstverband werken, maar niet onder een pensioenregeling vallen. Deze groep omvat ongeveer 15% van alle werknemers en wordt de 'witte vlek' genoemd. De tweede groep bestaat uit zzp'ers die niet (of heel beperkt) kunnen meedoen in pensioenregelingen voor werknemers.

Voor beide groepen wordt regelmatig een pensioenplicht voorgesteld. Daarmee wordt de indruk gewekt dat het probleem bij henzelf ligt, alsof ze geen pensioen wíllen opbouwen. Het echte probleem is dat ze geen pensioen mógen opbouwen, omdat er voor deze groepen geen pensioenregelingen zijn. Daarom zou het beter zijn als vanuit de Tweede Kamer en de Stichting van de Arbeid wordt gewerkt aan een pensioenrecht voor alle werkenden.

WITTE VLEK

Voor de werknemers in de witte vlek kan een gezamenlijke pensioenregeling een uitkomst zijn. Zij werken veelal bij kleine bedrijven die geen eigen regeling aanbieden. In het Verenigd Koninkrijk doet men sinds ruim tien jaar ervaring op met de *National Employment Savings Trust* (Nest). Dit is een soort vangnetpensioenfonds waarbij alle werkgevers zonder pensioenregeling worden aangesloten: aan werkgeverskant geldt dus een pensioenplicht. Werknemers worden automatisch ingeschreven als deelnemer aan de regeling, *auto-enrollment* genoemd. Wie nadrukkelijk aangeeft uit de regeling te willen uitstappen, mag dat doen. Voor werknemers betekent dit dus een pensioenrecht.

De ervaring in het VK leert dat slechts een paar procent van de deelnemers uitstapt. Zodoende is de witte vlek dankzij Nest sterk verkleind, zonder een pensioenplicht voor de werkenden. In tegenstelling tot de traditionele pensioenfondsen is Nest niet opgezet door de sociale partners, maar door het Britse ministerie van werk en pensioenen. Dat laat zien dat overheidsingrijpen nodig kan zijn om een pensioenrecht te realiseren voor alle werkenden.

Inmiddels zijn er ook marktpartijen bij gekomen met vergelijkbare regelingen. Daardoor kunnen werkgevers kiezen waar zij hun pensioenopbouw onderbrengen. In Nederland zouden premiepensioeninstellingen (ppi's) zulke alternatieven kunnen bieden.

In het debat over pensioen is pensioenplicht veelgehoorde suggestie

Maar veel werkenden hebben niet eens toegang tot een pensioenregeling

Pensioenrecht voor alle werkenden is dan ook een betere route

Wettelijk is het helaas nog niet mogelijk om een zzp-pensioenfonds op te richten

ZELFSTANDIGEN

Voor de zzp'ers is er in Nederland ook geen pensioenrecht via aanvullende regelingen. Sommige zzp'ers kunnen nog een tiental jaren fiscaal gefaciliteerd blijven opbouwen bij een pensioenfonds, als zij daar voorheen als werknemer aan deelnamen. Dit is zowel tijdelijk als duur en geldt niet voor alle zzp'ers.

Het is helaas wettelijk nog niet mogelijk om een zzp-pensioenfonds op te richten. In juridisch opzicht zou dat vrij eenvoudig zijn, analoog aan de beroepspensioenfondsen. Toch zijn de sociale partners hier nog niet toe gekomen. Zij hebben ingezet op voortgezette opbouw in de paritaire pensioenfondsen, met eerder genoemde beperkingen. De koepelorganisaties van zzp'ers hebben evenmin doorgepakt voor een eigen basisregeling.

Vooral laag- tot middelhoog betaalde zzp'ers hebben behoefte aan een pensioenregeling. Soms zijn zij onvrijwillig zzp'er of hebben zij een typisch zzp-beroep. Zij hebben belang bij collectief beheerde pensioenen zonder winstoogmerk, met flexibiliteit in de premie, zodat ze naar rato van hun omzet kunnen inleggen. Inschrijving kan automatisch plaatsvinden op basis van hun registratie bij de Kamer van Koophandel en er kan een uitstapoptie worden geboden. Ook voor zzp'ers gaat het dus niet om een pensioenplicht, maar om een pensioenrecht.

Het is opmerkelijk dat het de werkgevers en werknemers die de collectieve pensioenregelingen hebben opgezet nog steeds niet is gelukt om voor de laatste 10% à 15% van de werknemers een pensioenregeling te organiseren en de tweede pijler van het pensioenstelsel open te stellen voor een zzp-pensioenfonds. In september 2019 verzocht de toenmalige minister van Sociale zaken en Werkgelegenheid de Stichting van de Arbeid om concrete oplossingsrichtingen. Dit *Aanvalsplan witte vlek* uit 2020 inventariseert 22 maatregelen, die sindsdien amper zijn uitgevoerd. Nu lijkt politieke druk vanuit de linkerflank nodig om de huidige minister voor Pensioenen de mogelijkheid te geven in te grijpen. Daarbij wordt naar verluidt in elk geval werk gemaakt van een basispensioenregeling voor kleine werkgevers. Die zouden dan een pensioenplicht kunnen krijgen. Voor de werknemers (en naderhand ook de zzp'ers) gaat het om een pensioenrecht, want zij worden automatisch deelnemer en kunnen een uitstapoptie houden. De ervaring leert immers dat hiervan heel beperkt gebruik wordt gemaakt. Zo krijgen een kleine twee miljoen werkenden eindelijk de kans om een aanvulling op de AOW op te bouwen in collectieve non-profitpensioenregelingen. De aankomende flexibele pensioenregeling biedt daarvoor beter passende mogelijkheden dan de huidige collectieve pensioenregelingen met doorsneesystematiek.

Daarom is het ook van belang voor de witte vlek en de zzp'ers dat de nieuwe pensioenwet wordt aangenomen. Vanuit het nieuwe stelsel kan dan direct worden doorgepakt met een flexibele pensioenregeling met automatische inschrijving en een uitstapoptie. Zo krijgen alle werkenden het pensioenrecht dat ze verdienen.

Fieke van der Lecq is hoogleraar pensioenmarkten aan Vrije Universiteit Amsterdam.

© Het Financieele Dagblad